

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-17>

УДК 336-047.22:330.567.22[336.717.8:004]

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ СФЕРИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

DIRECTIONS OF INCREASING THE LEVEL OF FINANCIAL LITERACY OF HOUSEHOLDS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE FINANCIAL SERVICES SPHERE

Дубина Максим Вікторович

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5305-7815>

Тарасенко Артем Валерійович

кандидат економічних наук, доцент, докторант,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4395-3605>

Тарасенко Олена Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0701-933X>

Dubyna Maksym, Tarasenko Artem, Tarasenko Olena
Chernihiv Polytechnic National University

У статті поглиблено теоретико-прикладні положення підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств в умовах диджиталізації ринку фінансових послуг, що здійснено на основі конкретизації сутності такого виду грамотності як економічної категорії. Для цього використано метод контент-аналізу та проведено аналіз наявних у науковій літературі підходів до розуміння сутності фінансової грамотності. Встановлено, що відсутність єдиної позиції науковців щодо змісту фінансової грамотності як економічної категорії, сприяло формуванню різних концепцій до трактування її сутності. Також у статті деталізовано особливості фінансової грамотності як об'єкта пізнання, розглядаються базові проблеми і напрямки їх вирішення для підвищення її рівня в Україні. Вагома увага приділяється теоретичним та прикладним положенням опису взаємодії між основними стейкхолдерами в напрямку підвищення рівня фінансової грамотності в українському суспільстві.

Ключові слова: фінансова грамотність, фінансова установа, домогосподарство, фінансова стабільність, фінансові ресурси, фінансова послуга, диджиталізація, сфера фінансових послуг.

Households, which act as consumers of financial services, play a special role in the development of the financial services market. The provision of financial services to these business entities is an important condition for the development of the financial services market in general, as an integral part of it. At the same time, an important role in the provision of these financial services is played not only by economic and financial factors, but also by a significant range of non-economic factors (psychological, organizational, information), which can influence the decision of households regarding the use of financial services. Among such factors, financial literacy also plays an important role. Within the article, the theoretical and applied provisions of increasing the level of financial literacy of households in the conditions of digitalization of the financial services market are deepened. This was implemented based on the study of the essence of financial literacy and the identification of the main transformational processes that occur in the development of the financial services market due to the powerful impact of modern digital technologies. In the article, the outcomes of the study of the existing approaches to understanding the essence of financial literacy are presented. It was established that the lack of a unified position of scientists regarding the content of financial literacy

as an economic category contributed to the formation of different approaches to the interpretation of its essence. It was established that financial literacy is a set of knowledge, attitudes and benefits of households about financial services, the specifics of their provision, which affects the decision-making process regarding the use of such services and the management of one's own financial resources. Also, in the article, the peculiarities of financial literacy as an object of knowledge are examined in detail, the basic problems and directions of their solution to increase its level in Ukraine are considered. Considerable attention is also paid to the theoretical and applied aspects of the description of the interaction between the main stakeholders directed to increasing the level of financial literacy in the Ukrainian society.

Keywords: financial literacy, financial institution, household, financial stability, financial resources, financial service, digitalization, financial services sphere.

Постановка проблеми. Розвиток ринку фінансових послуг досить тісно пов'язаний з розвитком національної економіки. З одного боку, у межах такого ринку відбувається формування кредитних та інвестиційних ресурсів, що відіграють ключову роль в економічному розвитку. З іншого – у межах такого ринку можуть виникати і кризові ситуації, які досить швидко та мультиплікативно поширюються на функціонування національної економіки. Це зумовлює важливість забезпечення стабільних умов функціонування такого ринку.

Особливу роль у розвитку ринку фінансових послуг відіграють домогосподарства, які виступають споживачами фінансових послуг і надають можливість фінансовим установам формувати доходи від такої діяльності та розвиватися. Надання фінансових послуг цим суб'єктам господарювання є важливою умовою розвитку загалом ринку фінансових послуг, невід'ємною його частиною. Саме тому фінансові установи постійно шукають способи розширення власних послуг домогосподарствам, використовуючи в сучасних умовах потенціал інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому важливу роль у наданні саме цих фінансових послуг відіграють не лише економічні, фінансові чинники, але і значний спектр неекономічних факторів (психологічні, організаційні, інформаційні), які мають здатність впливати на рішення домогосподарств щодо використання фінансових послуг. Важливу роль серед таких чинників також відіграє фінансова грамотність, рівень якої в суспільстві формує досить потужний вплив на розвиток національного ринку фінансових послуг. Фінансова грамотність є особливо важливим фактором у прийнятті фінансових рішень економічними суб'єктами, включаючи домогосподарства, оскільки її забезпечення в суспільстві вимагає координованої співпраці між всіма учасниками зазначеного ринку й підвищити її рівень виключно заходами економічного впливу на поведінку споживачів фінансових послуг не можливо.

Також забезпечення фінансової грамотності в суспільстві є необхідною передумовою формування належного рівня фінансової безпеки держави, формування стабільної основи для розвитку не лише ринку фінансових послуг, але й загалом фінансової системи країни. Окреслене актуалізує питання важливості дослідження фінансової грамотності, поглиблення теоретичних і прикладних положень забезпечення її належного рівня в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних умовах фінансову грамотність як об'єкт дослідження вивчає багато як вітчизняних, так і закордонних науковців. Враховуючи її важливість для розвитку ринку фінансових послуг, а отже, і банківських та небанківських фінансових установ, вчені приділяють особливу увагу дослідженню впливу фінансової грамотності на процес прийняття рішень домогосподарствами щодо споживання фінансових послуг, розробці прикладних положень забезпечення зростання рівня фінансової грамотності, обґрунтуванню заходів співпраці між окремими стейкхолдерами для його підвищення. До науковців, які сьогодні активно проводять дослідження у цій сфері, належать такі: М. М. Гесенко, О. Ю. Дудчик, Т. О. Кізима, А. М. Клочко, В. В. Лавренюк, Т. М. Повод, А. С. Політова, С. Полях, С. Приймак, Л. О. Птащенко, Ю. І. Шаповал, С. І. Юрій та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри численні напрацювання науковців у напрямку дослідження фінансової грамотності, ці питання на сьогодні залишаються ще недостатньо вивченими. Це пов'язано передусім із постійним та динамічним розвитком ринку фінансових послуг, виникненням нових способів взаємодії між фінансовими установами та їх клієнтами, особливо домогосподарствами. Також маловивченими залишаються питання щодо обґрунтування теоретичних і прикладних положень співпраці всіх дотичних до сфери фінансових установ стейкхолдерів для забез-

печення зростання рівня фінансової грамотності в суспільстві.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування напрямів підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств в умовах активного використання фінансовими установами потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Для реалізації окресленої мети визначимо такі завдання: визначити сутність фінансової грамотності та конкретизувати теоретичні положення її формування; виокремити особливості впливу диджиталізації на розвиток ринку фінансових послуг та її роль у процесах зростання рівня фінансової грамотності в суспільстві; описати механізм взаємодії між основними стейкхолдерами у сфері фінансової грамотності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова грамотність є дійсно важливим чинником для розвитку всього ринку фінансових послуг. Саме усвідомлені рішення економічних суб'єктів щодо використання послуг банківських та небанківських установ є важливою складовою стабільного функціонування як окресленого ринку, так і загалом цих установ. Особливо це стосується надання фінансових послуг домогосподарствам.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології активно сприяють розвитку ринку фінансових послуг, враховуючи, що фінансові установи в сучасних реаліях досить часто виступають центрами розробки та запровадження таких технологій. З іншого боку, активне застосування цифрових інновацій у фінансовій сфері обумовлює необхідність відповідного рівня не лише фінансової, але і цифрової грамотності населення. Усе це в комплексі актуалізує пошук нових напрямків підвищення обізнаності домогосподарств у можливостях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у сфері фінансових послуг, нових способів використання таких послуг, підвищення ефективності їх споживання з урахуванням тих можливостей, які сьогодні формують процеси диджиталізації ринку фінансових послуг.

Розглянемо більш детально особливості трансформаційних процесів, які відбулися і продовжують відбуватися на ринку фінансових послуг у результаті активного використання цифрових технологій банківськими й небанківськими установами. До наслідків таких процесів належать такі:

– підвищення якості надання фінансових послуг, надання цілодобового доступу

їхніх споживачів до інформації про власні рахунки, здійснені оплати й загалом історію фінансових трансакцій;

– можливість здійснювати фінансові операції цілодобово, що підвищує зручність фінансових послуг, прискорює обіг фінансових ресурсів загалом у межах фінансової системи країни;

– можливість контролювати надходження доходів, проведення періодичних виплат, зокрема й за кредитними продуктами, що є зручним для клієнтів і дозволяє уникати штрафних санкцій за невчасне здійснення платежів;

– спрощеність процедури отримання позик (кредити готівкою, для купівля товарів в онлайн-магазинах);

– удосконалення системи інформаційного обслуговування клієнтів, використання цифрових технологій дозволяє мінімізувати спілкування з представниками фінансових установ, використовуючи відповідні алгоритми для отримання необхідної інформації;

– можливість швидкого здійснення платежів онлайн в будь-якому місці, що зменшує необхідність в готівкових коштах і забезпечує підвищений рівень збереження власних ресурсів домогосподарствами та значна кількість інших переваг.

Проте в більшості випадків скористатися окресленими перевагами від диджиталізації фінансових послуг можливо лише у випадку наявності певного рівня фінансової, цифрової грамотності, які дозволяють, з одного боку, розуміти специфіку надання фінансовими установами власних послуг у режимі онлайн, а з іншого – споживати їх, використовуючи власні цифрові знання.

Розглянемо детальніше сутність фінансової грамотності як фінансової категорії. Зауважимо, що в сучасних умовах ця категорія відображає не лише онтологічні процеси та явища в діяльності та знаннях домогосподарств, взагалі населення, але й характеризує наявність відповідних компетенцій у всіх суб'єктів господарювання, особливо малих, середніх підприємців, де прийняття рішень здійснюється їх власниками на основі власних знань, доступної інформації та інших, у більшості випадків, індивідуальних рис.

Представимо декілька наукових підходів до розгляду сутності категорії «фінансова грамотність», а саме:

1) *фінансова грамотність* – «певний обсяг знань, що дозволяє усім без винятку членам суспільства (навіть без спеціальної

освіти) правильно розуміти зміст фінансових відносин, роль фінансів у суспільстві, особисте місце в цій фінансовій системі та доцільність участі у відновленні країни (наприклад, через заощадження у формі банківських депозитів, сплату податків, користування кредитними коштами, сплату комунальних платежів, індивідуальні інвестиції тощо)» [14, с. 12];

2) *фінансова грамотність* – «сукупність знань та навичок, що формують вміння розпоряджатися своїми власними коштами з мінімальними ризиками та максимальною ефективністю» [11];

3) *фінансова грамотність* – «сукупність теоретичних знань, а також здатність населення використовувати свої знання на практиці. Це сукупність знань про фінансові ринки, особливості їх функціонування та регулювання, професійних учасників і пропоновані ними фінансові інструменти, продукти і послуги, уміння їх використовувати з повним усвідомленням наслідків своїх дій і готовність перейняти на себе відповідальність за прийняті рішення» [7, с. 431];

4) *фінансова грамотність* – це «сукупність світоглядних позицій, знань і навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень» [17, с. 19];

5) *фінансова грамотність* – «сукупність знань, умінь та навичок, які потрібні населенню для прийняття відповідальних економічних і фінансових рішень з належним рівнем компетентностей, і забезпечує соціальну стабільність у суспільстві» [12, с. 35];

6) *фінансова грамотність* – «здатність людини свідомо брати участь у громадському відтворенні як інвестора, яка за розумного і відповідального підходу до вибору фінансових інструментів має збільшувати свої доходи або принаймні забезпечувати свою фінансову стабільність як носія знань» [8, с. 86–87];

7) *фінансова грамотність* – «процес, у результаті якого клієнти (інвестори) поліпшують свої знання про фінансові продукти і за рахунок інформації інструктажу і (або) об'єктивних рекомендацій виробляють навички і зміцнюють довіру, щоб розуміти фінансові ризики і мати можливість робити поінформований вибір, дізнатися про те, куди звертатися за допомогою, а також уживати інших ефективних заходів задля поліпшення свого фінансового добробуту і забезпечення захисту власних інтересів» [18].

Отже, аналізуючи фінансову грамотність як окремий об'єкт досліджень і враховуючи представлені концепції розгляду його сутності можна виокремити змістовні риси такого об'єкта. До їх числа насамперед, на нашу думку, належать такі:

– являє собою певний обсяг знань про фінансові послуги, що свідчить про нематеріальність об'єкта дослідження;

– є результатом світоглядних принципів особи, результатів її навчання та пізнання навколишнього середовища;

– початковий рівень знань формується у громадян неусвідомлено, але більш глибокі та специфічні знання у сфері фінансових послуг вимагають навчання;

– не повинна вимагати спеціальної професійної освіти для використання фінансових знань у повсякденному житті;

– є важливою з позиції забезпечення стабільності функціонування ринку фінансових послуг та загалом фінансової системи;

– підлягає складному вимірюванню, що можливо реалізувати виключно на основі використання соціологічних та евристичних методів емпіричного дослідження;

– є важливою частиною прийняття фінансових рішень домогосподарствами, які впливають на якість їхнього життя, рівень їхніх доходів та матеріального забезпечення;

– пов'язана з фінансовою інформацією, що вимагає правильного її збору, опрацювання, узагальнення та інші ознаки [2; 10, с. 188; 9, с. 37-39; 4].

Звичайно, враховуючи складність фінансової грамотності як об'єкта пізнання, що зумовлено специфікою фінансових послуг, їх різноманітністю, особливостями надання різним типам клієнтів, великою кількістю фінансових продуктів, кількістю окреслених змістовних ознак можна розширити.

Питання підвищення рівня фінансової грамотності є актуальним для всіх розвинутих країн, у який ринок фінансових послуг відіграє важливу роль у функціонуванні фінансової системи. Саме активний розвиток фінансових установ, сприятливі умови для їхньої діяльності зумовлюють їх зацікавленість у забезпеченні зростання фінансової грамотності населення, що стимулює їх співпрацю з іншими суб'єктами у цій сфері.

В Україні сьогодні питання фінансової грамотності залишається досить складним для вирішення, враховуючи як сучасний макроекономічний розвиток країни, війну, складні соціальні умови для життя громадян. Однак

при цьому ринок фінансових послуг повністю виконує покладені на нього функції. Органи державної влади, насамперед Національний банк України, намагається впровадити політику підвищення фінансової грамотності населення, розробляючи відповідні матеріали, співпрацюючи із закладами вищої освіти. У Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 р., яка розроблялася до початку війни, виокремлено наступний компонент забезпечення такого розвитку, як Фінансова інклюзія, у межах якого виокремлено базові заходи підвищення її рівня в країні. До них належать такі: підвищення доступності та рівня користування фінансовими установами; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності населення [13, с. 15]. Однак воєнна агресія негативно вплинула як на спроможність НБУ впровадити у життя визначені у Стратегії заходи, так і на ставлення громадян до питань навчання фінансової грамотності, враховуючи наявність більш актуальних для життєдіяльності питань. Проте НБУ поступово впроваджує в життя окремі заходи з метою формування умов для подальшого залучення громадян до відповідного навчання. Так, регулятором був запущений відповідний сайт із фінансової грамотності, який отримав назву «Гаразд», на якому надається інформація про основні фінансові послуги, які найбільш поширені в Україні [1].

Враховуючи специфічні ознаки фінансової грамотності та її важливість для забезпечення умов ефективного розвитку ринку фінансових послуг, виокремимо системні проблеми і базові напрямки їх вирішення в Україні для підвищення рівня обізнаності економічних суб'єктів у специфічних особливостях використання фінансових послуг. Відповідні теоретичні положення представлені на рис. 1.

Одним із базових заходів забезпечення зростання рівня фінансової грамотності у суспільстві є співпраця між всіма стейкхолдерами, які мають здатність сприяти цьому процесу та зацікавлені у розвитку ринку фінансових послуг загалом. На жаль в сучасних реаліях досить часто така взаємодія є несистематичною, спільні заходи є фрагментарними і в цілому такий стан не формує умов для створення спільного, єдиного середовища для забезпечення процесу навчання громадян основам фінансової, цифрової грамотності. Розглянемо сутність такої співпраці більш детальноше та конкретизуємо основні теоретичні положення її здійснення

в сучасних умовах функціонування ринку фінансових послуг.

На рис. 2 представлена концептуальна схема механізму співпраці між основними стейкхолдерами у сфері підвищення рівня фінансової грамотності. Таким чином можна виокремити наступні вектори такої співпраці.

1. Фінансові установи, заклади вищої освіти та громадські організації можуть спільно розробляти освітні програми з фінансової грамотності, які враховуватимуть особливості розвитку цифрових технологій та їхній вплив на фінансові послуги. Ці програми можуть включати навчальні модулі, онлайн-курси, семінари та практичні тренінги, які нададуть домогосподарствам необхідні знання та навички для ефективного використання цифрових фінансових інструментів. У цьому контексті ефективним може стати створення та розвиток онлайн-платформ, які можуть включати інтерактивні навчальні модулі, відеоуроки, тести та інші інтерактивні інструменти, що допомагають домогосподарствам оволодіти необхідними знаннями та навичками у цифровому середовищі.

2. Фінансові установи можуть співпрацювати зі студентами та викладачами закладів вищої освіти для створення менторських програм з фінансової грамотності, що дозволить молодим людям отримати освіту та практичні навички від професіоналів з фінансової сфери та експертів, що збагатить їхні знання та розуміння фінансових питань у контексті цифрової економіки. У сучасних умовах банківські установи, наприклад, активно співпрацюють із закладами вищої освіти, реалізуючи власні програми підтримки студентів. Проте така співпраця не є дуже поширеною в Україні.

3. Спільна співпраця також може бути зосереджена на розвитку фінансової освіти у школах. Фінансові установи та громадські організації можуть спільно розробляти навчальні матеріали, програми та ресурси, які відповідають потребам школярів та вчителів. Такий підхід забезпечить формування фінансової грамотності із самого раннього віку та підготує молоде покоління до ефективного користування цифровими фінансовими інструментами. При цьому важливо забезпечити високий рівень оновлення матеріалів, їх доступність для школярів різного віку.

Умови диджиталізації технологій швидко змінюють фінансову сферу, тому важливо включати в програми навчання актуальні знання про цифрові фінансові інструменти.

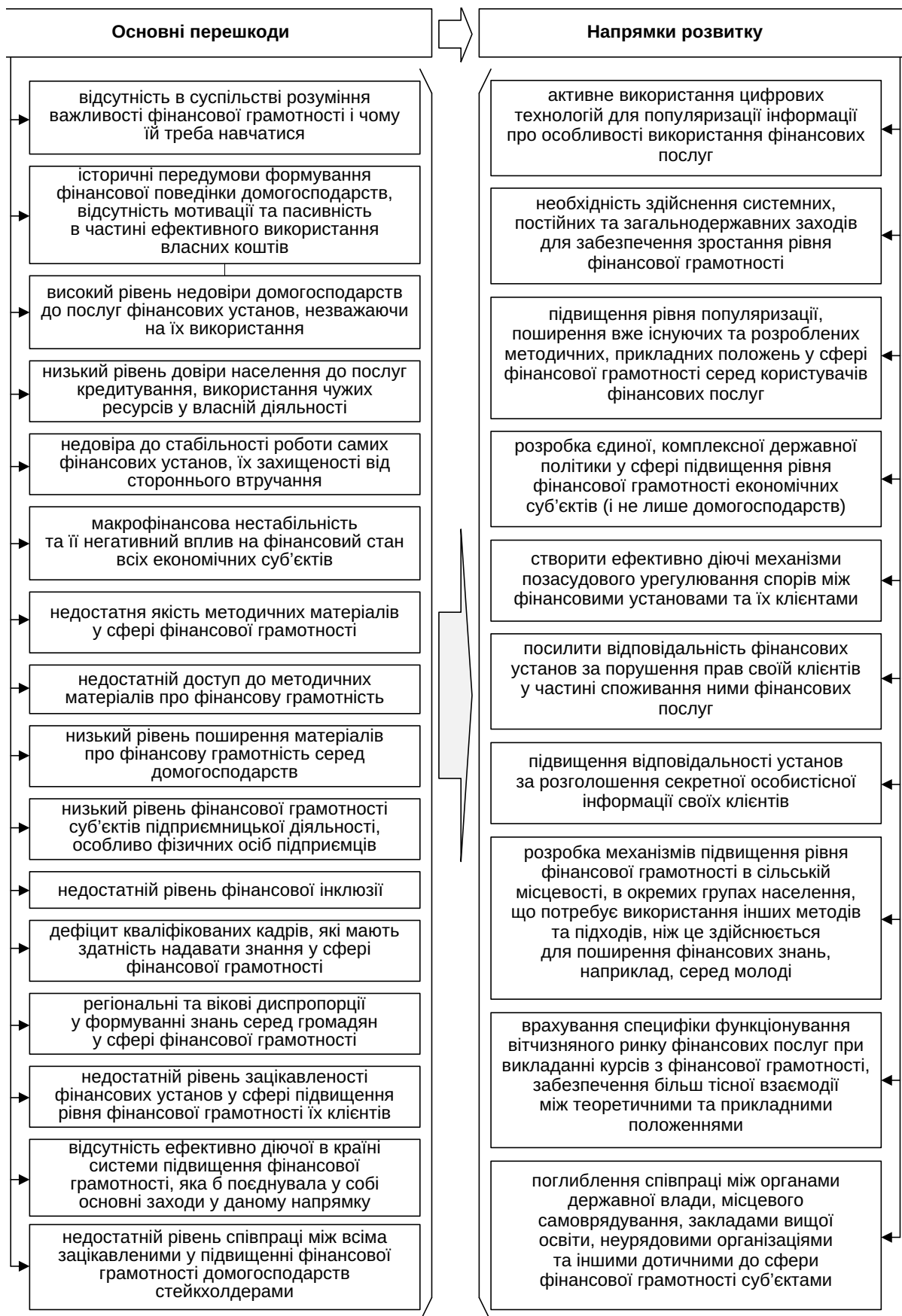

Рис. 1. Основні проблеми забезпечення зростання рівня фінансової грамотності в Україні та напрямки їх вирішення

Джерело: систематизовано авторами на основі [10, с. 188; 9, с. 38]

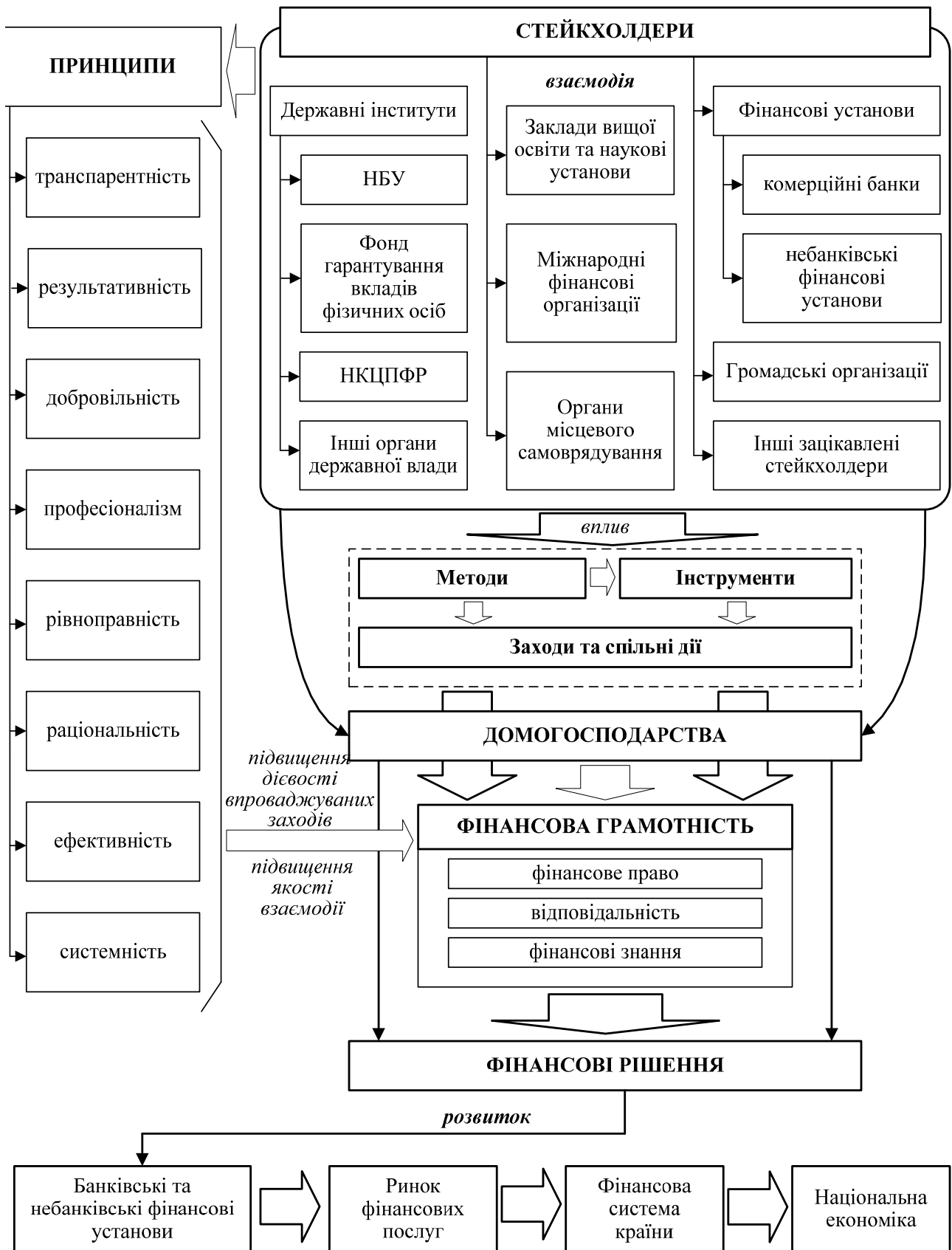

Рис. 2. Механізм співпраці між основними стейкхолдерами у напрямку підвищення рівня фінансової грамотності в українському суспільстві

Джерело: систематизовано авторами на основі [5, с. 633; 30]

Співпраця між фінансовими установами, закладами вищої освіти та громадськими організаціями дозволить розробляти та актуалізувати навчальні програми, щоб вони відповідали сучасним трендам і потребам людей у цифровому світі [16].

4. Спільна робота фінансових установ, закладів вищої освіти та громадських організацій може бути спрямована на проведення інформаційних кампаній з популяризації фінансової грамотності в цифровому середовищі (створення інформаційних матеріалів, вебінарів, відеоуроків та інших доступних форматів, які допоможуть широкому загалу освоїти основні принципи та навички фінансової грамотності). У даному контексті, зважаючи на сучасні тренди, актуальним може стати партнерство з медіа та соціальними мережами для поширення відповідного контенту.

5. Спільна робота між фінансовими установами, закладами вищої освіти та громадськими організаціями може включати підтримку досліджень та аналітичних проєктів із фінансової грамотності, що дозволить збирати та аналізувати дані про рівень фінансової грамотності населення, ідентифікувати недоліки і потреби, а також розробляти рекомендації та стратегії для поліпшення фінансової грамотності в умовах диджиталізації.

6. Взаємодія між стейкхолдерами в напрямку підвищення рівня фінансової грамотності громадян також вимагає не лише розвитку такої взаємодії, але і транспарентності її результатів, поширення напрацювань у цій сфері, їх популяризація серед громадян різного віку. На сьогодні у світі і в Україні створено досить значну кількість матеріалів для навчання домогосподарств, наприклад, фінансової грамотності. Проте їх поширення має досить локальний характер.

Отже, в умовах швидкого розвитку технологій та диджиталізації фінансових послуг, підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств стає необхідною умовою для забезпечення фінансової стабільності

країни, забезпечення ефективної роботи банківських і небанківських установ. Залучення домогосподарств саме до цифрового фінансового середовища вимагає від них більшої обізнаності про ризики та переваги цифрових технологій, а також навички ефективного користування цифровими інструментами.

Висновки. У статті поглиблено теоретико-прикладні положення підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств в умовах диджиталізації ринку фінансових послуг. Насамперед у статті обґрунтовуються особливості сучасного розвитку такого ринку в умовах активного розвитку цифрових технологій, які залучаються фінансовими установами для здійснення власної діяльності. У статі реалізовано дослідження щодо конкретизації сутності фінансової грамотності, що здійснено через вивчення існуючих підходів до розуміння цього об'єкта. Встановлено, що відсутність єдиної позиції науковців щодо змісту фінансової грамотності як економічної категорії сприяла формуванню різних підходів до трактування її сутності. Загалом визначено, що превалює позиція, за якої фінансову грамотність прийнято розглядати як сукупність знань, уявлень та переконань домогосподарств про фінансові послуги, особливості їх надання, що впливає на процес прийняття рішень щодо використання таких послуг і управління власними грошовими ресурсами.

Також у статті деталізуються особливості фінансової грамотності як об'єкта пізнання, розглядаються базові проблеми і напрямки їх вирішення для підвищення її рівня в Україні. Обґрунтовано, що питання фінансової грамотності є надактуальним для нашої країни, що зумовлює важливість залучення всіх економічних суб'єктів до співпраці у даному напрямку. Відповідно значна увага у статті приділяється опису такої взаємодії, визначенню основних стейкхолдерів, які зацікавлені в покращенні ситуації з рівнем фінансової грамотності в українському суспільстві, деталізації можливих напрямків їх співпраці в цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаразд. UDC: <https://harazd.bank.gov.ua>
2. Домбровська С. О. Сучасні методи формування фінансової грамотності населення України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 3 (19). С. 5–14. URL: <http://surl.li/mwwwka>
3. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 668 с.
4. Дубина М. В., Холявко Н. І., Попело О. В. Цифровізація ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2 (25). С. 160–177.

5. Дудчик О. Ю. фінансова грамотність населення: теоретичні аспекти, проблеми і перспективи поліпшення в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 631–635. URL: <http://surl.li/mwwkk>
6. Захаркіна Л. С., Катериніна К. П. Підвищення рівня фінансової грамотності населення. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 200–207. URL: <http://surl.li/mwwcs>
7. Латковська Т. А. Підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової освіти – виклик сучасності. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2013. Т. 13. С. 429–438. URL: <http://surl.li/mwwii>
8. Повод Т. Фінансова грамотність населення як пріоритетна умова успішного розвитку держави. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 9. С. 84–90. URL: <http://surl.li/mwwla>
9. Полях С. С. Методичні засади захисту інтересів споживачів на ринку фінансових послуг : дис. ... канд. екон. наук / Сумський державний університет. Суми, 2019. 213 с. URL: <http://surl.li/mwwje>
10. Приймак С. А. Економічний механізм захисту прав споживачів на ринку банківських послуг в Україні : дис. ... канд. екон. наук / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 246 с. URL: <http://surl.li/mwwoa>
11. Романів В. В. Фінансова грамотність населення України. *Ефективна економіка*. 2018. № 22. URL: <http://surl.li/mwwnb>
12. Смолженко Т. С., Кузнецова А. Я. Фінансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 34–42. URL: <http://surl.li/mwwlx>
13. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <http://surl.li/cvpla>
14. Тимків А. О., Сидор Г. В. Фінансова інклюзія як складова відновлення економіки України. *Інклюзія і суспільство*. 2022. Вип. 1. С. 5–14. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/2/1>
15. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження. URL: <http://surl.li/fdsyj>
16. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61
17. Юрій С. І., Кізима Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 16–25. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_02_016_uk.pdf
18. ECD International Network on Financial Education – OECD/INFE. URL: <http://surl.li/mwwfl>

REFERENCES:

1. Harazd [Okay]. Available at: <https://harazd.bank.gov.ua> (accessed August 29, 2023).
2. Dombrovska S. O. (2022) Suchasni metody formuvannia finansovoi hramotnosti naseleennia Ukrainy [Modern methods of forming financial literacy of the population of Ukraine]. *Osvitnia analityka Ukrainy – Educational analytics of Ukraine*, vol. 3 (19), pp. 5–14. Available at: <http://surl.li/mwwka> (accessed August 29, 2023).
3. Dubyna M. V. (2018) *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi formuvannia instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia* [The mechanism of development of the financial services market based on the formation of the institution of trust: theory, methodology, practice: monograph]. Chernihiv: ChNTU, 668 p. (in Ukrainian).
4. Dubyna M. V., Kholiavko N. I., Popelo O. V. (2022) Tsyfrovizatsii rynku finansovykh posluh: perevahy ta ryzyky dlia domohospodarstv [Digitization of the financial services market: advantages and risks for households]. *Naukovyi visnyk Polissia – Polissya scientific bulletin*, vol. 2 (25), pp. 160–177.
5. Dudchuk O. Yu. (2019) Finansova hramotnist naseleennia: teoretychni aspekty, problemy i perspektyvy polipshennia v Ukraini [Financial literacy of the population: theoretical aspects, problems and prospects for improvement in Ukraine]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 31, pp. 631–635. Available at: <http://surl.li/mwwkk> (accessed August 29, 2023).
6. Zakharkina L. S., Katerynina K. P. (2014) Pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti naseleennia [Increasing the level of financial literacy of the population]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, vol. 4, pp. 200–207.
7. Latkovska T. A. (2013) Pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti ta finansovoi osvity – vyklyk suchasnosti [Increasing the level of financial literacy and financial education is a modern challenge]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademiia" – Scientific works of the National University "Odesa Law Academy"*, vol. 13, pp. 429–438. Available at: <http://surl.li/mwwii> (accessed August 29, 2023).
8. Povod T. (2021) Finansova hramotnist naseleennia yak priorytetna umova uspishnoho rozvytku derzhavy [Financial literacy of the population as a priority condition for the successful development of the state]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Serii: Ekonomika – Taurian Scientific Herald. Series: Economy*, vol. 9, pp. 84–90. Available at: <http://surl.li/mwwla> (accessed August 29, 2023).

9. Poliakh S. S. (2019) *Metodychni zasady zakhystu interesiv spozhyvachiv na rynku finansovykh posluh* [Methodological principles of protecting the interests of consumers in the market of financial services]: dys. ... kand. ekon. nauk. Sumy, 213 p. Available at: <http://surl.li/mwwje> (accessed September 2, 2023).
10. Pryimak S. A. (2017) *Ekonomichniy mekhanizm zakhystu prav spozhyvachiv na rynku bankivskykh posluh v Ukraini* [The economic mechanism of consumer rights protection in the market of banking services in Ukraine]: dys. ... kand. ekon. nauk. Lviv, 246 p. Available at: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/dis_pryimak.pdf (accessed August 30, 2023).
11. Romaniv V. V. (2018). *Finansova hramotnist naselennia Ukrainy* [Financial literacy of the population of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 22. Available at: <http://surl.li/mwwnb> (accessed September 4, 2023).
12. Smovzhenko T. S., Kuznetsova A. Ya. (2013) *Finansova hramotnist naselennia ta yii vplyv na rozvytok ekonomiky Ukrainy* [Financial literacy of the population and its influence on the development of the economy of Ukraine]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, vol. 2, pp. 34–42. Available at: <http://surl.li/mwwlx> (accessed August 31, 2023).
13. *Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku* [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025]. Available at: <http://surl.li/cvpla> (accessed September 15, 2023).
14. Tymkiv A. O., Sydor H. V. (2022) *Finansova inkluziia yak skladova vidnovlennia ekonomiky Ukrainy* [Financial inclusion as a component of recovery of the economy of Ukraine]. *Inkluziia i suspilstvo – Inclusion and society*, vol. 1, pp. 5–14. Available at: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/2/1> (accessed August 31, 2023).
15. *Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini u 2021. Zvit za rezultaty doslidzhennia* [Financial literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021. Report based on research results]. Available at: <http://surl.li/fdsyj> (accessed September 15, 2023).
16. Shevchenko O. M., Rudych L. V. (2020) *Rozvytok finansovykh tekhnolohii v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky Ukrainy* [Development of financial technologies in conditions of digitization of the economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61 (accessed September 20, 2023).
17. Yurii S. I., Kizyma T. O. (2012) *Finansova hramotnist naselennia v dialektytsi suchasnykh osvitynykh tendentsii* [Financial literacy of the population in the dialectics of modern educational trends]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, vol. 2, pp. 16–25. Available at: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_02_016_uk.pdf (accessed September 20, 2023).
18. ECD International Network on Financial Education – OECD/INFE. URL: <http://surl.li/mwwfl>